

Jaarverslag Vlinders en Libellen

Samenstelling en tekst: Ton Schilperoord en Marion Zondervan

Omslagfoto's:

Gele luzernevlinder : Marion Zondervan (Tiengemeten)

Grote vos : Ton Schilperoord (Nieuw-Beijerland)

Inhoud

WAARGENOMEN SOORTEN	4
Dagvlinders.....	4
Macronachtvlinders	4
Libellen	5
WERKGROEPACTIVITEITEN	6
Excursies.....	6
Monitoring Tiengemetten en Tiendgorzen	7
Nachtvangsten	8
Dagvlindercursus	9
COLUMNS IN KOMPAS	10

WAARGENOMEN SOORTEN

Het jaar 2022 kende een extreem zonnige, zeer warme en zeer droge zomer met een hittegolf van 9 - 16 augustus. De warmte bracht verrassende trekvlinders naar de Hoeksche Waard, maar heeft ongetwijfeld ook soorten voor uitdagingen geplaatst waarvan we volgend jaar pas de gevolgen zullen zien.

Onze werkgroep registreert de waarnemingen in Waarneming.nl en in combinatie met waarnemingen van andere vlinderliefhebbers geeft dit een beeld van de Hoeksche Waard. In dit jaarverslag noemen we enkele bijzonderheden, we beperken ons tot de goedgekeurde waarnemingen.

Dagvlinders

Er werden 29 soorten gemeld op Waarneming.nl:

De **Grote Vos** noteerde de hoogste score tot nu toe: 4 exemplaren, op diverse locaties en verspreid in de vliegtijd: in het voorjaar 2 exemplaren nabij Strijen, in de zomer 1 exemplaar in Nieuw-Beijerland en in de nazomer 1 exemplaar in 's-Gravendeel. De kans om deze bijzondere vlinder tegen te komen wordt dus steeds groter!

De **Eikenpage** wordt zelden gespot maar de vondst van 1 exemplaar (Strijen) laat zien dat deze soort nog steeds aanwezig is.

De **Keizersmantel** was de enige parelmoervlinder die de Hoeksche Waard bezocht, er waren 3 meldingen (Mijnsheerenland, Zuid-Beijerland, NLC).

De luzernevlinders zorgden voor een verrassing: naast een flink aantal **Oranje luzernevlinders** (waaronder enkele exemplaren van de **forma Helice**) werd ook een **Gele luzernevlinder** gezien (1 exemplaar op Tiengemeten). Omdat beide soorten luzernevlinders in de vlucht veel op elkaar lijken, wordt op Waarneming.nl een melding alleen goedgekeurd als er een foto is.

Helaas zijn er ook zorgelijke ontwikkelingen.

Er werden slechts 4 exemplaren **Argusvlinder** gemeld, met als enig lichtpuntje dat ze verspreid zaten over het eiland (Zuid-Beijerlandse Bos, Westmaas-Munnikenland en Leenheerenbuitengorzen).

De situatie van het **Groot Dikkopje** lijkt kritiek te worden, er werden slechts 6 exemplaren gemeld op de Spuidijk bij Oud-Beijerland. De populatie is erg kwetsbaar aangezien dit de enige locatie op ons eiland is waar deze soort voorkomt.

Macronachtvlinders

Er werden 273 soorten gemeld, waarvan 15 soorten nog niet eerder in de Hoeksche Waard. Het gaat om 3 categorieën:

- Trekvlinders die Nederland slechts zelden bereiken en dit jaar profiteerden van de uitzonderlijk warme zomer: Gestreepte pijlstaart, Roodstreepspanner en Florida-uil.
- Zuidelijke soorten die hun leefgebied naar het noorden uitbreiden: Zwartvlekspikkelspanner, Spaanse vlag, Glanzende marmeruil.
- Zwervende exemplaren van soorten die elders in Nederland voorkomen (vooral op de zandgronden): Brummelspanner, Blauwbandspanner, Meldedwergspanner, Halvemaanvlinder, Dunvlerkvlinder, Grasbeertje, Donkere grasuil, Eikenuiltje en Russenuil.

Bij de nieuwkomers zitten 3 soorten die in ons land de status *Zeer zeldzaam* hebben:

Gestreepte pijlstaart

Piet van Geemert zag een foeragerend exemplaar overdag in Oud-Beijerland. De enige melding van deze fraaie pijlstaart op ons eiland, verspreid over Nederland werden slechts enkele exemplaren gemeld.

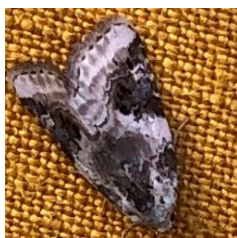
foto: Piet van Geemert

Zwartvlekspikkelspanner

Arie den Tuinder had 3 keer een Zwartvlekspikkelspanner op licht in Oud-Beijerland. Van deze soort zijn in ons land slechts enkele waarnemingen bekend, onder meer in de regio Rotterdam-zuid. De Vlinderstichting vermoedt daar een lokale populatie, dus we hopen op een vervolg.

foto: Arie den Tuinder

Glanzende marmerruil

Wap zag deze uil in Mijnsheerenland. In 2009 was het een nieuwkomer in ons land, maar van een opmars is nog niet echt sprake. Verspreid door het land werden tot nu toe slechts enkele exemplaren gemeld.

foto: wap

Libellen

Er werden 26 soorten gemeld op Waarneming.nl

De **Weidebeekjuffer** leek zich in de jaren 2017-2020 te vestigen in de Hoeksche Waard, maar pas dit jaar werd er weer 1 exemplaar gezien (Numansdorp).

De **Tengere grasjuffer** blijft zich thuis voelen, wel werd de juffer dit jaar uitsluitend aan de zuidrand waargenomen (3 exemplaren).

De **Vuurlibel** (5 exemplaren) werd op 3 locaties gemeld, ook hier lag het zwaartepunt op de zuidrand. Er waren 2 meldingen van de **Smaragdlibel**, waarmee de reeks van enkele waarnemingen in de jaren 2018, 2019 en 2020 wordt voortgezet.

De waarnemingen van de **Rivierrombout** (6 exemplaren) bleven dit jaar beperkt tot de bekende locaties: Kuipersveer en de Staart.

De **Bruine korenbout** leek zich vorig jaar over de hele Hoeksche Waard te verspreiden, maar dit jaar kwamen de meldingen uitsluitend uit het noordoostelijke deel (6 exemplaren). Misschien waren er minder waarnemers op pad vanwege de hitte?

WERKGROEPACTIVITEITEN

Excursies

Excursieverslag van het Groene Veld - door Marion Zondervan

Inventarisatiemiddag op 12 mei (18 graden, 15% bewolking, ZW4).

We zijn om half twee begonnen, aanwezig waren Ton Schilperoord, Marion Zondervan en Dick van Houwelingen (deels).

Een nachtvangst op het Groene Veld levert altijd veel soorten nachtvlinders op dus we waren benieuwd naar de aanwezigheid van dagvlinders en libellen.

Voorafgaand aan ons bezoek had Chiel een pad gemaaid dus het terrein was goed begaanbaar. Ons plan was de vijver rond te lopen om libellen te spotten, dat lukte niet want halverwege eindigde het pad in een muur van struiken. Daardoor hebben we wel de schaduwzijde kunnen belopen (geen libellen) en maar een klein stukje zonzijde, wat meteen veelbelovend was want daar zagen we een Smaragdlibel jagen. Een leuke waarneming want deze soort is niet zo algemeen in West-Nederland. We hebben ook de bosrand tegenover de volkstuinten bekeken en daar zagen we Variabele waterjuffer, Azuurwaterjuffer en we ving een glimp op van een wegvliegende Vroege glazenmaker. We bleven steken op 4 soorten libellen.

Excursieverslag van Locatie 8 Argusvlinder - door Ton Schilperoord

Inventarisatiemiddag op 23 juni (26°, helder, WK2).

We zijn om half twee begonnen, aanwezig waren Cees Mesker, Chiel Visser, stagiaire Merel Nelemans en Ton Schilperoord.

Voor mij de eerste keer dat ik in dit gebied bezocht. We moesten hangend aan een hek langs de HSL en zijdelings stappend naar de locatie. Het gebied is omgeven door water en dus moeilijk toegankelijk. Er was een optie om met een bootje er heen te gaan, maar dat was niet nodig. Het gras stond behoorlijk hoog, zo'n 1 ½ meter, daarom was het moeilijk om achter de vlinders aan te gaan (vooral de witjes) om te zien welke soort het zou zijn. En omdat het zo warm was hebben niet meer dan een uur rondgelopen.

We hebben orchissen, vlinders, en planten gezien, maar waar we voor kwamen, nl. de Argusvlinder hebben we niet kunnen spotten. Er waren 3 soorten orchissen, 4 soorten dagvlinders, 4 soorten nachtvlinders, waarvan 2 micro's en 2 macro's. De leukste soort was de Sint jansvlinder.

Excursieverslag van de Butteervliet - door Ton Schilperoord

Inventarisatiemiddag op donderdag 4 augustus (25°, half bewolkt, WK3).

We zijn om half twee begonnen, aanwezig waren Dick van Houwelingen, Cees Mesker met z'n vrouw Annemarie, Chiel Visser, Wilma Kapoen, Rita van den Bos en Ton Schilperoord.

Voor mij de eerste keer dat ik dit gebied bezocht. Nadat we de locatie Buitendijk 19 bereikt hadden, moesten we door een poort, die Dick van het slot had gehaald. Daarna nog ca. een kilometer gereden voordat we echt bij het terrein de Butteervliet kwamen. Het is een prachtig stukje natuur, verscholen achter de Buitendijk. Vanaf nr. 19 niet met het oog waarneembaar. Het was echt verrassend wat een prachtig stukje land. Ik heb me verwonderd dat dit in de Hoeksche waard bestaat!

De ruigte was afwisselend met hoge en lage begroeiing en met heel veel diverse bloemen. In het “midden” een getijde plas met een aantal uitlopers. Er is dus wisselend een hoge en lage waterstand, het water is enigszins ziltig.

We zagen heel veel vlinders en libellen, maar geen Argusvlinder te bekennen. Bij de 6 soorten libellen noteerden we de Tengere grasjuffer en Vuurlibel. Bij de dagvlinders kwamen we uit op 9 soorten, er zaten volop Hooibeestjes en Icarusblauwtjes maar het Bruin blauwtje ontbrak. Wel zagen we 3 Oranje luzernevlinders, waaronder 1 exemplaar van de lichte vorm *forma helice*. Van de nachtvlinders troffen we 7 soorten aan, waaronder een Bruine daguil en een Getekende gamma-uil.

Monitoring Tiengemeten en Tiendgorzen

Rita van den Bos, Ton Schilperoord en Marion Zondervan doen de vlindermonitoring op Tiengemeten, Ton Schilperoord telt daarnaast ook in de Tiendgorzen. Hierover wordt een rapportage opgesteld voor Natuurmonumenten.

Korte impressie van de monitoring op Tiengemeten - door Marion Zondervan

We liepen 3 telrondes (25 mei, 15 juli en 7 september). De telresultaten zijn ingevoerd op Waarneming.nl, hieronder enkele leuke bijzonderheden.

Bij het kommoeras foerageerde een Gele luzernevlinder, deze trekvlinder bereikt Nederland sporadisch en voor eerdere meldingen op Tiengemeten moeten we terug naar 2018 en 2006. We zagen ook enkele Oranje luzernevlinders (een vaste gast op Tiengemeten) waaronder de zeldzame lichte vorm (*forma helice*), de laatste melding hiervan op Tiengemeten was in 2009.

Enkele wilgen langs de telroute in de Oude Polder waren mooi ingepakt met spinsels van de Wilgenstippelmot. De Luipaardlichtmot had landelijk een goed jaar en ook op Tiengemeten zagen we dit trekvlindertje meer dan in voorgaande jaren. Een Erwtbladroller was een leuke vondst in de Oude Polder, volgens de website Microlepidoptera.nl (Atlas van de kleinere vlinders in Nederland) is het in ons land een zeldzame soort. Op Waarneming.nl werd deze micronachtvlinder nog niet eerder gemeld op Tiengemeten (of in de Hoeksche Waard).

De Tengere grasjuffer (landelijk een vrij zeldzame soort) is nog steeds aanwezig. En er werd weer een Viervlek gezien, eerdere meldingen dateren uit 2014, 2012 en 2008.

Op Waarneming.nl werd een Oranjetipje (1 exemplaar) gemeld op 24 april. Een vrij algemene soort in de Hoeksche Waard, maar de 1^e melding op Tiengemeten. Vermoedelijk een zwervend mannetje, we hopen dat het de voorbode is van een kleine populatie op Tiengemeten. Genoeg reden om volgend jaar een maand eerder met de monitoring te beginnen.

Nachtvangsten

Er waren 8 gezamenlijke nachtvangsten (met 2-4 werkgroep leden). Dit jaar werd het draagbare outdoor-aggregaat in gebruik genomen waarmee vangsten mogelijk zijn op locaties zonder elektriciteitsvoorziening. De resultaten zijn ingevoerd op Waarneming.nl, hieronder staan enkele leuke soorten van de vangsten.

Datum	Terrein	Vangst	Leuke soorten
29 april	Zuid-Beijerlandse Bos	4 macro, 0 micro	Guldenroededwergspanner
20 mei	NLC	26 macro, 3 micro	Populierenpijlstaart, Satijnstipspanner
30 juni	Klein Profijt	39 macro, 8 micro	Groot avondrood, Pauwoogpijlstaart, Populierenpijlstaart, Springzaadbandspanner, Vuursteenvlinder, Zwart weeskind
22 juli	Oudendijk, Strijen	34 macro, 18 micro	Ligusterpijlstaart, Populierenpijlstaart, Hopdwergspanner
28 juli	Groeneveld	28 macro, 13 micro	Populierenpijlstaart, Kleine hermelijnvlinder, Tweekleurige heremietuil, Zilveren groenuil
25 aug	Trekdamboos	42 macro, 16 micro	Braamvlinder, Gewone gouduil, Marmerspanner, Schildstipspanner
23 sept	Nieuwlandse Bos	8 macro, 4 micro	Maansikkeluil
13 okt	Oudendijk, Strijen	5 macro, 4 micro	Zwartstipvlinder

Dagvlindercursus

Yolanda ten Thije en Ton Schilperoord gaven een mini-cursus dagvlinders, de cursus bestond uit een theorie-avond (op 17 juli) en aansluitend een middag-excursie in het Nieuwlandse Bos (op 9 juli).

Cursusverslag - door Ton Schilperoord

Voor de cursus hebben Yolanda en ik aardig wat uurtjes besteed aan het maken van een PowerPoint presentatie, waar we eigen foto's in hebben verwerkt. Er waren 12 deelnemers, het was een leuke, spontane en leergierige groep en dat maakte het plezierig om de cursus te geven. Aan het einde hebben we aan de cursisten zoekkaarten van de Vlinderstichting uitgedeeld van de Blauwtjes, Witjes en Zandoogjes.

Tijdens de excursie was het prima vlinderweer, er werden veel vlinders en rupsen gezien: Atalante, Bruin blauwtje, Bruin zandoogje, Dagpauwoog, Distelvlinder, Gehakkelde aurelia, Groot koolwitje, Icarusblauwtje, Klein geaderd witje, Klein koolwitje, Landkaartje, Oranje zandoogje en Zwartsprietdikkopje. Er waren ook enkele dagactieve nachtvlinders: Bruine daguil, Klaverspanner en rupsen van de Sint-jacobsvlinder.

Na afloop heb ik de vraag gesteld of de cursus aan de verwachtingen had voldaan en daar werd volmondig ja op gezegd.

Yolanda en ik kijken goed terug op het geven van deze cursus en we zien er naar uit om dit meer te kunnen doen. Aan de cursisten hebben we gevraagd of ze een keer een nachtvlindernacht willen bijwonen? Verschillende cursisten gaven aan dat wel een keer mee te willen maken. De data van de geplande nachtvlindernachten zijn doorgestuurd.

COLUMNS IN KOMPAS

Het Kompas, woensdag 29 juli 2022

Bijzondere eigenschappen van het Landkaartje

Van ei naar vlinder is een metamorfose, die elke rups naar vlinder ondergaat, maar bij het Landkaartje is dat wel heel bijzonder!

De levenscyclus van een vlinder in het kort, is dat een vlinder eitjes afgeeft. Uit het eitje kruipt een rups en als deze genoeg heeft gegeten, dan verpopt hij of zij en na verloop van tijd gaat de pop open en komt er vervolgens een vlinder uit.

Door Ton Schilperoord

Hoeksche Waard - Het Landkaartje heeft meestal twee generaties per jaar, maar de laatste tijd is er soms ook een derde. Dit houdt in dat de levenscyclus twee of drie keer per jaar plaats vindt. Deze vlinder komt in heel Nederland voor en is algemeen.

De voorjaarsgeneratie is hoofdzakelijk oranje van kleur met een zwarte tekening en is kleiner dan de zomerse variant, namelijk ca. 1,5 cm. Deze overwintert als pop, waarbij een tijdelijke ontwikkelingstop plaatsvindt.

Piek

De piek is mei, dan zie je de meeste vliegen. Het zomer en najaar Landkaartje is overwegend zwart van kleur met witte tekening en is ca. 2 cm groot. De piek wanneer ze het meest vliegen is augustus en voor de eventuele 3^e generatie november. De kleur wordt bepaald door de daglengte. Kortere dagen zoals in de lente, dan is de vlinder oranje en lengen de dagen dan wordt de vlinder zwart. De eitjes worden ongeveer per 10 tot 20 stuks afgezet op brandnetels aan de onderkant van het blad. De voorjaarsgeneratie zet de eitjes af op jonge brandnetels en de zomergeneratie doet dat op uitlopers van oude planten. Deze vlinder heeft alleen de Grote brandnetel als waardplant.

Hele kluwen

Omdat er zoveel eitjes bij elkaar worden afgezet, soms verschillende strengen aan één blad, is het niet vreemd dat er in het begin, wanneer de rupsen uit de eitjes kruipen, er hele kluwen van rupsen aan de brandnetels hangen. Ze zijn diepzwart van kleur met kleine witte stipjes over het hele lichaam.

Gespot

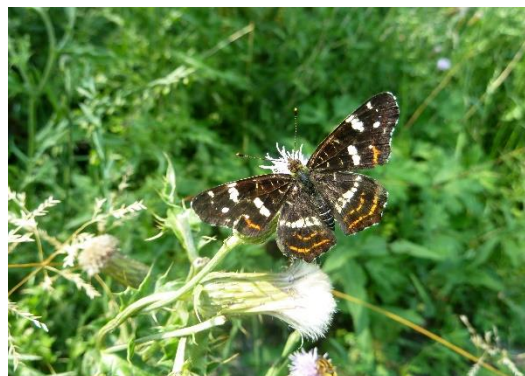
Met drie rijen stekels aan beide zijden en op de rug. Bij excursies gaan we wel doelgericht op zoek naar bepaalde vlinders. Zo hebben we ook verschillende jaren in mei naar het Landkaartje gezocht op de Esschenplaat en Mijl- en Nieuwlandse bos. Op die plaatsen hebben we ook werkelijk de lente variant kunnen spotten.

Borrekeen

Maar ook in het Zuid-Beijerlandse bos, de Borrekeen, heb ik het landkaartje gezien; in de zomerkleur.

Het landkaartje heeft zijn/haar naam te danken aan de tekening van lijnen aan de onderkant van de vleugels, waar een aanzienlijk netwerk van aders loopt.

Ik had jullie graag nog meer foto's laten zien, misschien bij een andere gelegenheid.

Het Kompas, woensdag 29 juli 2022

Nationale nachtvlindernacht 2022 was succes

De Nationale nachtvlindernacht wordt ieder jaar vastgesteld door de Vlinderstichting. Dit jaar was dat op 1 en 2 juli. We stemmen met de HWL werkgroep vlinders en libellen af, welke datum voor ons het beste uitkomt.

Door Ton Schilperoord

Hoeksche Waard - Wel aansluitend bij de dichtstbijzijnde datum van de Vlinderstichting. Wij hebben deze avond gehouden op donderdag 30 juni. Hierbij zijn ook bezoekers welkom. Er zijn drie geïnteresseerden geweest. Mogelijk zijn er mensen, die zich hebben laten afschrikken door het weer. Het was nog even spannerd of dit evenement wel door zou gaan. De voorspelling was dat er regen kwam in de vooravond en zou eindigen omstreeks half negen, maar schoof op. Dan moet je toch de beslissing nemen, gaat het door of niet. Buienradar nog geraadpleegd. Dit medium is niet altijd betrouwbaar, want lichte motregen is haast niet meetbaar. Goed, volgens het laatste bericht zou dan toch de regen stoppen om half tien. We hebben besloten de nachtvlindernacht toch door te laten gaan en beginnen altijd met zonsondergang.

Droog weer

Op weg naar Klein Profijt, om half tien spetterde het toch nog licht, maar het laken en de lamp hebben we met droog weer op kunnen zetten. De vlinderval geïnstalleerd en smeet op de bomen gedaan. We begonnen om tien uur. En nu afwachten wat voor nachtvlinders we kunnen spotten. We speuren het laken af om te kunnen zien wat er op gaat zitten, lopen regelmatig langs de bomen waarop gesmeerd is en kijken in de lichtval. Maken foto's van de vlinders om ze later gemakkelijker op naam te krijgen.

Allerlei soorten

Op smeet troffen we drie verschillende soorten aan: Meldevlinder, Roesje en Zwart weeskind. In de vlinderval zaten ook een aantal micro's en macro's, de naam zegt het al, kleine en grote

nachtvinders, vier stuks in totaal: Kleine boogbladroller, Schermbloemdwerghspanner, Schilddrager en V-dwerghspanner. Op het laken kwam heel wat meer af, 43 soorten in totaal: te veel om op te noemen, maar ik noem de familienamen waar verschillende vlinders toe behoren: Bladrollers, Eénstaartjes, Grasmotten, Pijlstaarten, Snuitmotten, Spanners, Spinneruilen, Stippelmotten, Tandvlinders, Uilen en Wortelboorders.

Dezelfde soorten

We stopten die avond om kwart over één. En in de loop van de komende dagen aan de slag om alle soorten op naam te krijgen en hoeveel vlinders er waren. Het komt voor dat in de val, op smeer en het laken soms dezelfde soorten zitten. In totaal waren er 47 soorten en het totaal aantal nachtvinders was 81. Al met al was het een mooie geslaagde avond, ondanks dat er nog wel een klein buitje viel.

Colofon

Jaarverslag 2022

**Vereniging Hoekschewaards Landschap
Werkgroep Vlinders en Libellen**

Natuurbezoekerscentrum: Klein Profijt
Open: di-vr 10-17 uur, za/zo 12-17 uur
Zalmpad 11
3260 AB Oud-Beijerland
tel.: 0186-621888
e-mail: kantoor@hwl.nl
internet: www.hwl.nl